Stínka obecná (*Porcellio scaber*) často tvoří podobné shluky (agregace). Foto: Josef Dvořák.

Život v podzemí V. – Znáte svinky?

Libor Dvořák, Městské muzeum Mariánské Lázně

Svinky a stínky patří mezi stejnonohé suchozemské korýše. Všechny druhy milují stinná a vlhká místa, proto nepřekvapuje, že se s nimi můžeme potkat i v podzemí. Na území České republiky se jejich výskytem v podzemí nikdo systematicky nezabýval. Během svých dvacetiletých "průzkumů" podzemního života západních Čech jsem je aktivně vyhledával, sbíral a zapisoval si údaje. Některé druhy jsou v podzemí vyloženě hojné a často se vyskytující. Zajímalo mne, kolik se dá v podzemí nalézt vzácných druhů i jak hojné jsou zde druhy běžné a všeobecně rozšířené. V podzemí Karlovarského kraje jsem zatím zaznamenal výskyt 10 druhů. Pojďme si je představit…

Nejčastější a nejhojnější z nich je stínka zední (*Oniscus asellus*). Tento často i více než 1 cm dlouhý druh je nápadně bíle skvrnitý a od podobných druhů se liší tím, že bičík tykadel má tři články (většina našich druhů má dva). Znám jej ze sklepů i štol, celkem z 38 lokalit v Karlovarském kraji. Kdybych měl jmenovat některé obce, kde byl druh v podzemí nalezen, tak jsou to Bečov nad Teplou, Broumov, Háj, Hartenberg, Hazlov, Horní Luby, Horní Slavkov, Hřebeny, Chyše, Karlovy Vary, Klášter Teplá, Kostelní Bříza, Krásná u Aše, Krásná Lípa, Mariánské Lázně, Michalovy Hory, Nejdek, Podhradí, Rotava, Skoky, Starý Rybník, Tři Sekery, Valeč, Výškov, Výškovice a Zámek Kynžvart. Největší počet jich byl napočítán ve štole v Bečově nad Teplou a to 124 jedinců.

Příbuzným a podobným druhem stínky je *Cylisticus convexus*. Tento druh je nápadný svou šedou barvou a podélnými skvrnkami na bocích tělních článků. Na rozdíl od většiny ostatních stínek se dokáže téměř svinout do kuličky, ven vyčnívají jen tykadla, která do kuličky nesloží. Zajímavostí je, že tato stínka inklinuje k podzemnímu životu, bývá nalézána i desítky až stovky metrů hluboko ve štolách a jeskyních. Na Karlovarsku znám tento druh pouze ze štoly v Bečově nad Teplou a pěti sklepů v Horním Slavkově, Karlových Varech, Mariánských Lázních a Starém Rybníku. Nejvíce jedinců a to 26 jsem zaznamenal ve sklepích pod farou v Mariánských Lázních.

Stínka obecná (*Porcellio scaber*) je všeobecně rozšířený druh a velmi variabilní ve zbarvení.

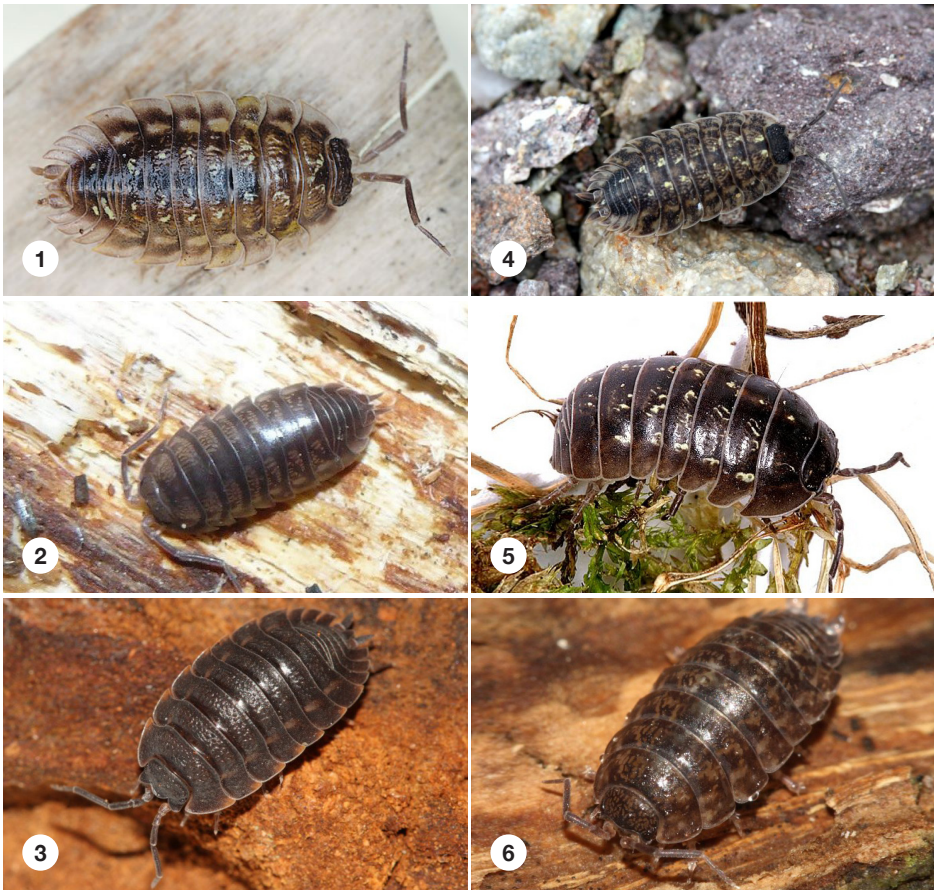

▲ 1 – Stínka zední (*Oniscus asellus*), nejčastější druh v podzemí Karlovarska. 2 – Stínka *Cylisticus convexus*, která má nejužší vazbu k podzemí. 3 – Stínka lesní (*Trachelipus ratzeburgii*) s nápadnými oranžovými konci tělních článků. 4 – Stínka skvrnitá (*Porcellio spinicornis*), nejpestřejší druh v podzemí. 5 – Svinka obecná (*Armadillidium vulgare*), která se dokáže svinout do dokonalé kuličky. 6 – Stínka hladká (*Protracheoniscus politus*), pestře zbarvený lesní druh.
Foto 1 a 5: Josef Dvořák, Foto 2: Ondřej Machač, Foto 3 a 6: Filip Trnka, Foto 4: Jiří Kupka.

Jsou známi jedinci celí šedí i žlutí s tmavými skvrnami. V podzemí Karlovarska byla tato svinka nalezena v 11 sklepích, např. Bečov nad Teplou, Hamrníky, Cheb, Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Skoky, Starý Rybník, Tři Sekery a Zádub. Kupodivu jsem nenalezl žádné početné shromaždiště. Nejpočetněji byla tato stínka zastoupena v počtu 6 jedinců ve sklepě ve Třech Sekerách.

Zřejmě nejnápadnějším i nejkrásnějším druhem v podzemí je stínka skvrnitá (*Porcellio spinicornis*). Její žluté, tmavě skvrnité tělo se sírovými skvrnami na hřbetě a téměř černou hlavou i koncem těla je natolik typické, že ani úplný laik nemá pochybnosti o tom, že nalezl tento druh. Je vázána na místa s vápníkem, a proto nepřekvapí, že je její pravidelný výskyt ve sklepích i štolách. Znám ji z 13 lokalit

▲ Stínka *Porcellionides pruinosus* bývá na povrchu těla nápadně ojíněna. Foto: Filip Trnka.

v Bečově nad Teplou, Broumově, Hájích, Hartenbergu, Chebu, Chyši, Klášteře Teplá, Malém Hlavákově, Mariánských Lázních, Pomezné a Starém Rybníku. Největší počet, tedy 44 jedinců, jsem nalezl ve dvou malých sklepích v Malém Hlavákově.

Stínku lesní (*Trachelipus ratzeburgii*) pozná každý podle šedé barvy, dvou podélných pruhů ze světlých skvrn a oranžových cípů tělních článků. Jak napovídá její jméno, nejčastěji se s ní potkáme v lese, pod kůrou pařezů, padlých stromů, či pod kameny. Poblíž lesů nebo parků s většími stromy je k vidění též ve sklepích, štolách či jeskyních. Zaznamenána byla na 9 lokalitách (např. Háj, Kostelní Bříza, Kraslice, Mariánské Lázně, Michalovy Hory a Výškovice). Nejvíce 9 kusů najednou jsem pozoroval ve štole u Michalových Hor.

Stínku *Protracheoniscus politus*, která sice nemá oficiální české jméno, bychom klidně mohli nazývat “stínka hladká”. Její pestře skvrnité tělo je totiž na rozdíl od předchozích druhů celé hladké bez výrazných hrbolků. Jde o velmi hojný druh lesů, parků a zahrad. V podzemí Karlovarského kraje byla nalezena ve sklepě v Horním Slavkově, v Dyleňské jeskyni v Háji a ve štolách Věra u Výškova a Jeskyně Inků u Výškovic. S ohledem na pouze 4 známé lokality jsem tento druh nikde neobjevil ve velkých počtech. Maximální počet byli 3 jedinci ve sklepě v Horním Slavkově.

Jedním z nejzajímavějších druhů je stínka *Porcellionides pruinosus*. Tento druh se vyskytuje na druhotných stanovištích, ale přesto je po celém území České republiky vzácný. Na Karlovarsku jsem jej zjistil pouze v okolí svého domu ve Třech Sekerách, kde se vzácně objevuje i ve sklepě. U tohoto druhu je nápadný rozdíl v šířce mezi „hrudní“ a „zadečkovou“ částí těla a také nápadně modravým až nafialovělým ojíněním těla.

Posledním druhem stínky je *Hyloniscus riparius*. Tento drobný, kaštanově zbarvený druh se vyskytuje na nejrůznějších stanovištích. Nalezen byl ve 4 sklepeních - Horní Luby, Mariánské Lázně, Tři Sekery a Výškovice. Všude se objevuje jednotlivě, ve Třech Sekerách byly jednou zaznamenány 4 exempláře.

Na konec příspěvku přicházejí svinky. Ty se na rozdíl od stínek dokáží svinout do prakticky dokonalé kuličky, v níž jsou ukryta i tykadla. Svinka obecná (*Armadillidium vulgare*) je běžný druh na všech možných typech druhotných stanovišť (parky, zahrady, náspy, ruderály). Ovšem ne všude… Ze západních Čech byl publikován poprvé a naposledy v roce 1861 z Karlových Varů. Osobně jsem ho sbíral pravidelně právě jen v okolí Karlových Varů a letos také v Plzni. Z podzemí Karlovarska mám jediný kus ze sklepa v Karlových Varech. Příbuzným druhem je svinka skvrnitá (*Armadillidium pictum*). Jde o druh nalézaný vzácně v zachovalých suťových listnatých a smíšených lesích. Řadí se mezi relikty. V červeném seznamu bezobratlých České republiky je veden jako téměř ohrožený. Z podzemí je mi znám pouze jediný nález a to ze štoly u Výškova v přírodní rezervaci Lazurový vrch. ■

Trocha systematické vědy…

Svinky patří mezi korýše, konkrétně do třídy rakovců a řádu stejnonožců. Příbuzným řádem jsou desetinožci, kam patří raci, krabi nebo langusty. Již vzdálenějšími příbuznými jsou například buchanky, blešivci nebo listonozi. Pokud bychom měli příbuzenské vztahy našich korýšů vysvětlit na příkladu jiných skupin, pak jsou svinky příbuzné s raky a kraby stejně jako člověk s krávou nebo delfínem, zatímco s buchankami a blešivci jsou si příbuzné jako člověk s vrabcem nebo ještěrkou.